

Kulturværdiudvalgets Beretning for 1992

Indholdsfortegnelse

- [Resumé:](#)
- [Om forhåndsgennemgang](#)
- [Udførselsforbud](#)
- [En konsolkommode](#)
- [Willem Kalf tilskrevet](#)
- [Jacopo Fabris](#)
- [Haggadah](#)
- [To rokokospejle med konsoller](#)
- [Kultureksport](#)
- [30 tons bevaringsværdig skønhed Om Shanty's forlis](#)
- [Retssager. Håndhævelsen af Kulturværdiloven "Sotheby's"](#)
- [Skrivekugle](#)
- [Eremitagepokalen](#)
- [Regnskab for 1992](#)

Resumé:

Kulturværdiudvalget har afholdt 4 møder i 1992.

Udvalget har forhåndsgennemgået 64 kataloger omfattende 73.364 katalognumre over antikviteter, malerier, bøger, breve, manuskripter m.m. I forbindelse med forhåndsgennemgangen tog Kulturværdiudvalget forbehold over for 19 kulturgenstande og der blev efterfølgende nedlagt udførselsforbud overfor 4 genstande.

Udvalget har endvidere behandlet 123 individuelle ansøgninger fra antikvitetshandlere, antikvarboghandlere, privatpersoner og repræsentanter for udenlandske auktionsfirmaer m.fl. om tilladelse til udførsel af i alt 35 møbler o.lign., 3 ure, 2 bøger, 13 malerier og skulpturer, 4 musikinstrumenter, 28 oldsager, 146 stk. legetøj, 4 stk. våben og 28 kunstgenstande. Overfor 3 genstande nedlagde udvalget udførselsforbud.

Der blev givet tilladelse til midlertidig udførsel af 44 malerier og antikviteter til udstillinger i udlandet. Udvalget har i 1992 erhvervet i alt 5 kulturgenstande.

Udvalget har løbende fulgt forhandlingerne i EF-regi angående konsekvenserne af indførelsen af Det Indre Marked fra 1993, særligt Kommissionens forslag til Forordning om udførsel af kulturgoder og Direktiv om tilbagelevering af kulturgoder, som ulovligt har forladt en medlemsstats område.

[Til toppen](#)

Om forhåndsgennemgang

Udvalgets væsentligste arbejde har som tidligere været forhåndsgennemgangen af

auktionskataloger. Der er truffet aftale med 6 auktionshuse om forhåndsgennemgang, men en praksis udføres arbejdet tillige for enkelte andre auktionsfirmaer og bogantikvariater uden en formel aftale.

Arbejdet foretages af udvalgets medlemmer og deres institutioner samt de tilknyttede netværksinstitutioner: Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg Slot, Kunstakademiets Bibliotek, Kunstindustrimuseet, Musikhistorisk Museum, Rosenborgsamlingen og Tøjhusmuseet.

Fremgangsmåden i forbindelse med forhåndsgennemgangen er fastlagt i bekendtgørelsens § 9 og går ud på, at udvalget før auktionen foretager en foreløbig gennemgang af kataloget og på dette grundlag meddeler auktionsfirmaet, hvilke genstande der ikke må udføres uden tilladelse fra udvalget.

Forhåndsgennemgangen kan bevirke, at udvalget indstiller til Kulturministeren at træffe beslutning i henhold til lovens § 2, stk.4. Katalognumre, for hvilke der ikke tages forbehold, kan frit udføres efter auktionen.

[Til toppen](#)

Udførselsforbud

I forbindelse med forhåndsgennemgangen tog Kulturværdiudvalget forbehold overfor 19 genstande. De fleste genstande og værker blev solgt til danske købere. Over for to genstande og værker nedlagde Kulturværdiudvalget udførselsforbud.

Udvalget afslog endvidere i tre tilfælde individuelle ansøgninger om udførselstilladelse.

Udvalget købte følgende genstande til varig placering i Danmark:

En konsolkommode

En kommode af fyrretræ, hvidmalet med guldstafferinger, tegnet af C.F. Harsdorff, 1770'erne. Efter erhvervelsen blev kommoden overdraget til Nationalmuseet.

[Billede](#)

[Til toppen](#)

Willem Kalf tilskrevet

Et maleri tilskrevet Willem Kalf. "Nature morte med druer og freskner på et orientalsk tæppe". Efter erhvervelsen blev maleriet overdraget til Ledreborgfonden.

[Billede](#)

[Til toppen](#)

Jacopo Fabris

Et maleri af Jacopo Fabris: Arkitektur og figurer. Efter erhvervelsen blev maleriet overdraget til Teatermuseet.

[Billede](#)

[Til toppen](#)

Haggadah

Det Kongelige Bibliotek modtog i januar 1992 ansøgning om udførselstilladelse for et hebraisk håndskrift: En illustreret haggadah på pergament fra 1772.

Dokumentet var ikke umiddelbart omfattet af lov om sikring af kulturværdier i Danmark, hverken i henseende til alder eller værdiansættelse, men Det Kongelige Biblioteks særligt sagkyndige på området, lederen af Judaistisk Afdeling anbefalede, støttet af Det Kongelige Biblioteks overbibliotekar, at håndskriftet burde bevares i Danmark og at der blev nedlagt udførselsforbud i henhold til lovens § 2, stk. 4 "når særlige omstændigheder taler for det". Denne betingelse mente Udvalget var opfyldt i dette tilfælde, idet håndskriftet var blevet reddet fra ødelæggelse i koncentrationslejren Teresienstadt under 2. verdenskrig ved dansk mellemkomst og senere af den samme dansker under en Bernadottetransport bragt til Danmark.

Kulturværdiudvalget tilbød at erhverve håndskriftet af ejeren for middelværdien af vurderingssummerne, denne accepterede; og det blev efterfølgende overdraget Det Kongelige Bibliotek, som dermed fik mulighed for at komplettere bibliotekets Judaistiske afdeling med et kultur- og forskningsmæssigt klenodie.

[Billede](#)

[Til toppen](#)

To rokoko spejle med konsoller

Fra en københavnsk antikvitethandler modtog Kulturværdiudvalget ansøgning om udførselstilladelse for to nøddetræsfinerede rokoko spejle med forgyldte skæringer og tilhørende to rokoko konsoller, udført i Danmark ca. 1760. Antikvitethandleren havde fra en udenlandsk køber modtaget tilbud om en salgspris. Nationalmuseet, afdelingen for nyere tid, udtalte, at der var tale om et samhørende sæt, der var særdeles velbevarede og af udsøgt håndværksmæssig kvalitet. Man har kendskab til sådanne inventarier fra 1700-årene, blandt andet fra Prinsens Palæ, men disse er alle forsvundet. Det pågældende sæt blev i midten af forrige århundrede nævnt i herregården Sæbygaards arkivalier.

Museet anbefalede derfor, at der blev nedlagt udførselsforbud. For at sikre sig, at den af

sælgeren anførte vurderingspris var i overensstemmelse med genstandens værdi ved salg i det frie marked, anmodede Kulturværdiudvalget de to brancheforeninger om en vurdering; disse kom begge til det samme resultat.

Spejlene blev herefter erhvervet og overdraget Nationalmuseet med henblik på en senere deponering på Sæbygaard.

[Billede](#)

[Til toppen](#)

Kultureksport

Forbehold ved auktionskøb er led i Udvalgets administrative praksis. Det betyder bl.a., at udvalget ved salg til udlandet skal modtage ansøgning om udførsel, og herefter som led i den normale procedure have mulighed for at vurdere genstandens eller værkets betydning som del af dansk kulturarv.

I to tilfælde besluttede udvalget at give eksporttilladelse til to betydelige værker af dansk guldalderkunst. Sammen med bestræbelserne for at værne om den danske kulturarv må det være tilsvarende vigtigt at sikre fremragende eksempler på dansk kultur i udlandet en fremskudt placering.

I begge tilfælde ønskede et udenlandsk museum at erhverve fornemme værker af dansk guldalderkunst. Der blev således givet udførselstilladelse til følgende værker: Christian Købke: Portræt af Vilhelm Bendz, 1830. Købt af National Gallery, London. C.W. Eckersberg: Forum Romanum med Campo Vaccino, 1814. Købt af National Gallery, London.

[Til toppen](#)

30 tons bevaringsværdig skønhed Om Shanty''s forlis

Kulturværdiudvalget lagde i 1991-92 sammen med Skibsbevaringsfonden mange kræfter i forsøget på at redde den smukke galease "Shanty", bygget i Nyborg 1895.

Skibsbevaringsfonden havde i slutningen af 1990 henledt udvalgets opmærksomhed på, at et af de smukkeste tilbageblevne store danske træskibe fra slutningen af 1800-tallet var ved at blive solgt til udvalget. Selv om det var en kulturværdisag af lidt usædvanlig karakter, var det dog naturligt, at udvalget kastede sig ind i et arbejde for at redde skibet for Danmark. Med den nødvendige ministerielle dispensation gik udvalget i forhandlinger med henblik på at afgive et købstilbud.

Skibet blev undersøgt på bedding i foråret 1991, og selvom man konstaterede et fremskredent forfald, var den sagkyndige vurdering, at skibet kunne reddes som aktivt sejlende ved en omfattende reparation. Udvalget besluttede på denne baggrund at købe skibet for 1 mio. kr., således at sælgeren sikredes en mindre del af beløbet og resten skulle lægges i skibets

reparation.

Man gik i foråret 1992 i gang med den gennemgribende reparation af skibet, der med de i den forgangne tid opdagede skavanker snarere ville få karakter af restaurering. Alle håb var lyse, indtil man begyndte at skille fartøjet ad. Det viste sig, at 80-90 % af alt træværk var angrebet af svamp. Arbejdet blev indstillet. Skibet kunne rekonstrueres for et betydeligt beløb og fortsat udgøre et attraktivt eksempel på den danske træskibsflåde fra 1800-tallet, men der ville ikke være så meget tilbage af det oprindelige fartøj. Udvalget var dog indstillet på at støtte Skibsbevaringsfonden, hvis der kunne skaffes tilstrækkelige midler til en rekonstruktion. Forsøget mislykkedes. Der kunne ikke samles tilstrækkelig finansiering, og sammen med Skibsbevaringsfonden besluttede Udvalget at opgive skibet. Sælger modtog en reduceret del af det tilsikrede beløb, og skibet blev ophugget.

Man løb en overskuelig risiko, og man må beklage, at det ikke lykkedes at redde dette pragteksemplar. Det er imidlertid opmålt og veldokumenteret.

[Til toppen](#)

Retssager. Håndhævelsen af Kulturværdiloven "Sotheby's"

Efter ikrafttræden af Lov om kulturværdier i Danmark 1987 har der fra Kulturværdiudvalgets side været lagt meget arbejde i at finde en rimelig og afbalanceret administration af loven. Det er efter hensigten lykkedes at redde mange værdifulde værker og genstande af væsentlig betydning for Danmarks kulturarv. Det har i det hidtidige arbejde i høj grad været hensigten at se loven som et redskab for bevarelsen af det væsentlige, i mindre grad som et instrument til at regulere strømmen af kulturværdier frem og tilbage over grænserne. I enkelte tilfælde har man tilmed skønnet det vigtigt, at fremragende eksempler på dansk kunst og kultur fik en varig og prominent placering i udenlandske museer.

I lovens administration har det været afgørende vigtigt at skabe et afbalanceret og tillidsfuldt samarbejde med kunsthåndlen, kunsthandlerne og auktionshusene. Det er bestræbelser, der i alt væsentligt er lykkedes. Der er gennemført en let overskuelig administrativ praksis, uden nogen stor bureaukratisk overbygning, til glæde, ikke mindst for kunsthåndlen. Det er imidlertid en administration, der i et meget følsomt område selvsagt må forudsætte en betydelig grad af tillid. Grænserne for det ikke tilladte kan under tiden være hårfine. Det har snarere været målet at skabe et åbent og gensidigt troværdigt samarbejde end at opbygge et stort, nidkært kontrollerende statsligt apparat. Det er i alt væsentligt lykkedes at opbygge en praksis, hvor grænsetilfælde diskuteres åbent.

Der er dog markante undtagelser, der kunne give anledning til at ændre praksis ved en kommende lovrevision. Bl.a. har retssagen med auktionsfirmaet Sotheby, jfr. beretning 1990, for udvalget rejst tvivl om den hidtidige administrative praksis. Kulturværdiudvalget tabte som bekendt retssagen, som udvalget selv havde rejst, fordi tillidsforholdet var så klart og åbenlyst brudt. Ikke for at forfølge eller mistænkeliggøre auktionshuset eller dets repræsentant i Danmark, men for fortsat at kunne forsvare og håndhæve den tillidsbaserede administrative praksis, der var indført. Desværre havde byretten ikke forståelse for, hvad sagen drejede sig om og lagde i sin kendelse vægt på de formelle tekniske juridiske præmisser, hvorved sagen også kun kunne få et forudsigeligt udfald. Udvalget overvejede at

kære sagen til landsretten, men blev dog frarådet og opgav. Tilbage er en stor usikkerhed omkring praksis. Auktionshuset satte i juni 1988 selv vurderingen på et maleri til lidt under 100.000 kr., d.v.s. en anelse under den farlige grænseværdi, udførte det, ændrede vurderingen til knapt det dobbelte, solgte i marts 1989 billedet for 170.000 kr. - til Statens Museum for Kunst.

Det er med respekt for tillid til branchens dygtighed og selvdisciplin man har skabt en praksis, hvor en del af ansvaret for håndhævelsen af lovens bestemmelser i en vis forstand er lagt ud til de handlende. Men kendelsen er så at sige et retsligt medhold for, at dette ansvar ikke nødvendigvis skal tages alvorligt.

Det kan man nok næppe leve med, hvis loven skal tages alvorligt. Dette rejser et vigtigt principielt problem, som udvalget agter at tage op i forbindelse med første lovrevision.

[Til toppen](#)

Skrivekugle

Selvom der i den administrative praksis er udlagt et vist ansvar i håndhævelsen af loven, er det ikke formaliseret, men bygger på gensidig tillid. Det er under alle omstændigheder Kulturværdiudvalget, der med sit store netværk af fagkyndige institutioner er tillagt alt ansvar for vurderingen i de enkelte sager. Ud over det graverende Sotheby-eksempel, har der generelt været åbenhed omkring grænsetilfældene. I et enkelt tilfælde har der været tale om en klar overskridelse af loven, der medførte retsforfølgelse, dom og bøde i henhold til lovbestemmelserne.

Til en almindelig udbredt forståelse for hensigten bag loven, at bevare de betydelige kulturværdier i Danmark, til et normalt velfungerende samarbejde med kunsthandlen fungerer toldvæsnet konkret i hindring af ulovlig udførsel.

En handlende havde i efteråret 1990 solgt en Malling Hansen skrivekugle til en køber i Tyskland. I tolddeklareringen var der angivet "1 stk. brugt skrivemaskine. Arg. 1875". Toldmyndighederne i Padborg konstaterede, at der ikke forelå den nødvendige tilladelse fra Kulturværdiudvalget. Sagen blev indberettet til Told- og Skattestyrelsen, indberetningen gik videre til udvalget, der umiddelbart herefter indgav politianmeldelse til politimesteren i Århus. Retshandlingen fandt sted ved retten i Århus i efteråret 1992. Den tiltalte blev idømt bøde for overtrædelse af Loven om kulturværdier i Danmark.

Der var i domsafsigelsen, bl.a. lagt vægt på, at tiltalte "som samler med særligt kendskab til disse skrivekugler og som erhvervsdrivende på området burde have gjort sig bekendt med de gældende lovregler, og som ejer af skrivekuglen påhvilede der ham efter lovens § 3 pligt til at søge tilladelse inden udførsel".

[Til toppen](#)

Eremitagepokalen

Ved auktion hos Bruun Rasmussen solgtes en smuk glaspokal "Eremitagepokalen" til en køber i udlandet. Kulturværdiudvalget besluttede, efter at flere fagkyndige i de danske

museer var hørt i sagen, at nedlægge forbud mod udførsel.

Afslaget var begrundet i, at man fandt, at glaspokalen måtte betragtes som et hovedværk i dansk kunsthåndværks historie. Samtidig fremsatte udvalget købstilbud for hammerslagsprisen, 1.840.000 kr.

Pokalen findes fortsat i Danmark i købers eje, men sagen er for så vidt ikke afsluttet. Udvalget modtog i maj 1992 en fornyet anmodning om udførselstilladelse, hvilket nu atter er afslået.

Det skulle være unødvendigt at nævne, at sagen har sin egen særlige historie, fordi pokalen er udført i Norge i fællesmonarkiets tid og i en forstand har betydning også som norsk kulturarv. Det har imidlertid været afgørende for udvalgets beslutning, at pokalen må betragtes som et hovedværk af glasgravøren H.G. Köhlers arbejde, som har mere forbindelse med Tyskland end med Norge. Dertil kommer, at pokalen har en enestående dansk proveniens, idet den fra begyndelsen har tilhørt huset Moltke-Bregentved og derefter huset Moltke-Huitfeldt. Der har ikke været andre ejere. Endelig er motivet klart dansk.

[Til toppen](#)

Regnskab for 1992

Fra finansåret 1991 er kumulativt overført 1.037.031 kr. til finansåret 1992. Sammen med finanslovsbevillingen på 2.739.800 kr. har Kulturværdiudvalget haft i alt 3.776.831 kr. til disposition i 1992. Udvalget har afholdt udgifter på tilsammen 2.079.322 kr. Den uforbrugte del af bevillingen, er kumulativt overført til 1993. Kulturværdiudvalget, den 29.november 1993

[Til toppen](#)